

RECENZIJIA

Škrijelj, R., Grebović-Lendo, N., Madacki, S., Smajlović, D. i Živanović, M. ur., (2024). Univerzitet u Sarajevu (2016-2024) : reforma i integracija. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu.

Ne tako davno, uz objavljivanje prigodne monografije, Univerzitet u Sarajevu je obilježio svoj sedamdeseti rođendan. Kratak je to period ako ga poredimo sa historijom znamenitih svjetskih univerziteta, a opet dovoljno dug s obzirom na sve poticaje ubrzanih promjena na polju naučnog i umjetničkog stvaralaštva u tako turbulentnom razdoblju novije historije Bosne i Hercegovine. U prve četiri decenije, zahvaljujući prije svega angažmanu izuzetnih profesora/stvaralaca u disciplinama koje se izučavaju na našem univerzitetu, gotovo je nevjerovatna brzina kojom je ovo društvo uhvatilo korak sa savremenim duhovnim kretanjima u Evropi i svijetu. Mala, još dobrim dijelom feudalna sredina, najprije je morala nadoknaditi golemi zaostatak na planu prosvjetiteljstva, a istovremeno zadovoljiti sve izazove kojima su je zapljuskivali talasi modernizma. Sarajevski univerzitet je uspio u tome zahvaljući izuzetnom društvenom i duhovnom dinamizmu koji je rastao sa svakom novom generacijom, neprestano se prilagođavajući svježim duhovnim strujanjima, emanirajući pozitivnu društvenu energiju i trasirajući originalne puteve ukupnog društvenog razvoja. I upravo u periodu kada se akumulacijom svih dosega u tih nekoliko decenija došlo do visokog akademskog stepena koji je obećavao još više i još kvalitetnije u šarenom svijetu nauka i umjetnosti, najsirovija agresija i dugotrajna opsada Sarajeva, događaj koji će obilježiti konac svjetske historije XX stoljeća, naglo su zaustavili taj zamah. Iako fizički izmješten, jer se doslovno našao na prvim borbenim linijama, UNSA je i u tom periodu nastavio s radom. I to jeste dio njegove historije ovog na koji moramo biti posebno ponosni jer je predstavljao značajan dio ukupnog duhovnog otpora destrukciji i barbarizmu. Zatim su uslijedile godine u kojima je valjalo obnoviti materijalno i kadrovski teško osiromašen univerzitet. Pa ipak, mimo svih anahronih društvenih procesa koji su uslijedili nakon rata i na djelu su i danas, mimo sve provincijalizacije i težnji da se jedna potpuno otvorena

sredina što više zatvori i vrati u predmodernu prošlost iz koje tek što je povijesno izronila, uposlenici i studenti UNSA nastavili su sa svojom misijom.

Na takvom historijskom horizontu nije bilo nimalo lako započeti i realizirati proces potpune integracije UNSA. Slobodno se može reći: period rada o kojem, riječju i slikom, govori ova monografija predstavlja najveću reformu Univerziteta u Sarajevu od njegovog osnivanja.

O toj *dubinskoj* integraciji godinama se samo govorilo, a naročito od prelaska na tzv. bolonjski režim studiranja. Odigravao se bizaran paradoks: na fakultetima i akademijama smo ulagali ogroman trud da model studiranja usaglasimo sa evropskim standardima i time se integriramo u evropsku akademsku zajednicu, a sami, kao univerzitet, uporno smo odgađali integraciju. U nizu rektorskih mandata bilo je upozorenja da se što prije mora pristupiti tom procesu jer se i Zakonom predviđeni termin za to primiće. Ali tek sa rektorskim timom na čijem je čelu bio prof. dr. Rifat Škrijelj ušli smo svi, ne bez rezervi i ne bez strahova, u konačnu realizaciju kompleksne integracije, a to znači i reforme Univerziteta u Sarajevu.

Kao i obično kada su u pitanju veliki poduhvati, strahovi i rezerve su se javljali iz različitih razloga. Neki strahovi su bili opravdani i potpuno racionalno utemeljeni, ali je bilo i onih potpuno iracionalnih i nepotrebnih: od, za nas karakterističnog i historijski uslovljenog, straha od promjena, straha od prelaska na tzv. trezorski tip finansijskog poslovanja, od mogućeg gubitka akademskih sloboda, od moguće pretjerane centralizacije i uplitanja dnevne politike u akademsko polje rada; bilo je straha od nagle promjene uhodanog načina upravljanja fakultetima, akademijama i institutima, od promjene društvenog statusa institucija i nastavnog osoblja, itd..., pa sve do običnog konformističkog straha od ogromnog obima posla koji se morao uraditi u vrlo kratkom vremenskom periodu.

Rektorski tim u saradnji sa vodstvima organizacionih jedinica razbijali su sve te strahove pokazujući i hrabrost i odlučnost da se u proces integrativnih refermi uđe bez obzira na složenost jednog velikog javnog univerziteta kakav je UNSA i bez obzira na sumorno političko-ekonomsko okruženje koje u mnogim segmentima društvenog života jednostavno koči razvoj. Stoga se ova monografija može posmatrati kao svjedočanstvo o hrabrosti i upornosti svih

koji su vodili procese integracije, ali i o tome kako su sa svakim uspješnim korakom na tom putu mnogi od navedenih strahova nestajali.

Apriorno istaknute rezerve mogle su se uglavnom okupiti oko pitanja odbrane akademske autonomije. Nimalo slučajno, jer to i jeste suština akademizma u koj se ogleda ideja univerziteta kao takvog. Od nastanka prvih univerziteta koji su egzoterijska znanja *otvarali* i upuštali u zonu egzoterijskog pa sve do danas, akademski život je neprestana borba za širenja prostora slobode. Jer bez slobode nema stvaralaštva, ni naučnog ni umjetničkog. Pri tome nije loše uvijek iznova ponoviti: nešto se otvara da bi se u vlastiti prostor upustio neki sadržaj, ali i da bi se iz našeg prostora nešto iznijelo vani i prezentiralo svijetu. A slobodu mišljenja, kao i svaki drugi prostor slobode, mora pratiti svijest o tome da nema trajno osvojenih prostora slobode i da oni moraju biti prožeti dimenzijom odgovornosti koja nam toliko nedostaje u društvu – odgovornosti spram našeg trenutka, ali i vremenu i generacijama koje tek dolaze. Ne može biti riječi o slobodi, pa ni onoj akademskoj, kao što ne može biti govora o pravima, pojedinačnim i kolektivnim, ukoliko u prvom planu ne stoji riječ - odgovornost. Bez nje, uglavnom smo suočeni sa zloupotrebom i slobode i prava zbog čega se vremenom gubi i jedno i drugo. Ako je za pokretanje teškog i mukotrpnog rada na integrativnoj reformi UNSA bila potrebna hrabrost, vodstvo Univerziteta je u nastavku tog rada iskazalo izuzetnu odgovornost i kada se radilo o pravno-administrativnom, finansijskom, imovinskom i svim drugim poljima koje je reforma podrazumijevala i to na način decentralizirane integracije. Samo takva integracija je osigurala svim organizacionim jedinicama punu autonomiju u odlučivanju o bitnim pitanjima iz domena njihovog rada na matičnim oblastima, a istovremeno je osigurano stapanje u jedan pravni subjekt i postepeno ujednačavanje do tada vrlo neujednačenih principa rada ako gledamo univerzitet kao cjelinu. Integracija, informatizacija i internacionalizacija su postavljena kao tri ključna reformska cilja i strateška pravca daljeg razvoja UNSA.

Jasno je bilo da UNSA, koji je po svim evropskim mjerilima jedan veliki univerzitet primarno mora biti utemeljen na legalizmu, na jasnom poštivanju zakonskih i statutarnih odredbi. I to jeste bio prvi zadatak. Ali isto tako je bilo jasno da unutar tog okvira mi moramo biti proaktivni u traženju zakonskih izmjena i iznalaziti rješenja koja odgovaraju nama – unapređenju našeg

naučnoistraživačkog i nastavnog rada, međunarodne saradnje kakvu mi želimo i finansijskoj stabilnosti koja nam je neophodna. Pri tome se mora funkcionirati na način institucionalne demokratije, poštivanja odluka reprezentativnih tijela univerziteta sa Senatom kao centrom odlučivanja. Dužni smo poštivati legitimnu volju većine, a istovremeno biti okrenuti drugačijem mišljenju, akademskom dijalogu, njegovanju akademske kulture tog dijaloga, čuvanju digniteta studenata, nastavnica i nastavnika, saradnica i saradnika i svih ostalih uposlenika, te intenzivno raditi na sinergijskom djelovanju, a ne na rasipanju snage i vremena u jalovim raspravama, nesporazumima i čestim međusobnim sukobima.

Rad svih nas zajedno, naša uključenost u djelovanje UNSA i odgovornost za njegovo uspješno funkcioniranje, bila je i ostala mjera naše vrijednosti. Možda smo i predugo svi imali osjećaj velikog raskoraka između neospornog naučnog i umjetničkog potencijala i rezultata na naučnom i nastavnom planu. Stoga se program rektora i vodstva UNSA u dva uzastopna mandata temeljio na onim poboljšanjima upravljanja procesima koji vode samo jednom cilju: oslobađanju tih potencijala i njihovom usmjeravanju prema naučno/umjetničko/istraživačkim projektima, jačanju međunarodne i međuuniverzitetske saradnje, društvenom angažmanu, daljem razvoju inovativnosti u nastavi i, u konačnici, poboljšanju kvaliteta nastave u radu sa studenticama i studentima zbog kojih univerzitet i postoji. Uz to, onoliko koliko je to moguće, bilo je potrebno još više otvoriti vrata UNSA za redovne rasprave o krucijalnim društvenim problemima. Jer, u situaciji u kojoj države jedva da imamo, a društvo se opasno osipa, kada se BiH dovodi u pitanje čak i kao kulturna činjenica premda je to najsigurnije uporište njene povijesne opstojnosti, dužni smo vratiti Univerzitetu u Sarajevu poziciju mjesta otvorenih sučeljavanja vezanih za najbolnija pitanja.

Ova monografija u svom tekstualnom dijelu, egzaktno statistički pokazuje da su reforma i integracija najvećeg univerziteta u BiH dali pozitivne rezultate uprkos brojnim negativnim trendovima u bosanskohercegovačkom društvu. Vidljiv je napredak na svakom od polja rada: na polju nastavnih aktivnosti, naučnoistraživačkog rada, naučne i umjetničke produkcije, inovacija i izvrsnosti u nauci, umjetnosti i sportu, međunarodnoj saradnji, na polju upravljanja kvalitetom, u rangiranju na webometrics rang listi, na polju digitalne infrastrukture i upravljanja, finansijske integracije i budžeta i

konačno, na uređenju prostora Kampusu Univerziteta kao centralnog univerzitetskog sjedišta.

Put integrativne transformacije kojim je u proteklih osam godina Univerzitet u Sarajevu išao potrebno je nastaviti, a djelatnosti na svim poljima dalje usavršavati. Od posebnog značaja mi se čini još više sinergijski timski ujediniti tri funkcije: riječ je o oblasti nastave, međunarodne saradnje i naučno/umjetničko/istraživačkog rada. Jer to je zapravo jedna djelatnost. Logika je jasna. Svaki iskorak na planu nauka i umjetnosti koje se izučavaju podrazumijeva iskorak u zoni međunarodne saradnje, a oboje se istog časa reflektiraju na povećanje kvaliteta nastave. Svaki pomak u inovaciji nekog nastavnog procesa, opet je nemoguć bez pozitivnih pomaka u druga dva pomenuta polja. Svaki oblik unapređenja međunarodne saradnje, svaki prihvaćen projekat u nekom od poznatih programa i institucija u Evropi i svijetu automatski se pozitivno odražava na polje nastave i naučnog/umjetničkog istraživanja. Čvrsti temelji za dalji ovakav razvoj su neosporno postavljeni u proteklih osam godina.

U *Uvodnoj riječi* rektora prof. dr. Rifata Škrijelja, već na samom početku, stoji rečenica koja mi se čini izuzetno važnom. U njoj se napominje kako je namjera ovog djela pružiti mogućnost da se šira javnost *upozna sa strukturom procesa i sastavnih elemenata koji mogu doprinijeti uspjehu ovakvih ili sličnih reformi u javnom sektoru*. O potrebi integrativnih reformi u svim segmentima našeg društva ne treba više ni govoriti. Riječ *reforma* je toliko puta izgovorena u proteklih tridesetak godina da je sam pojam gotovo potpuno ispražnjen od vlastitog misaonog sadržaja. Civilizacijska stagnacija kojoj smo svjedoci i nedostatak dubinskih promjena koje su nam nužne neprestano se pravdaju međusobno suprotstavljenim strahovima već na makropolitikom planu - strahom od centralizacije s jedne strane i strahom od potpune atomizacije i totalnog društvenog rastakanja s druge. Pluralizam izveden na monističkim tipovima partikularizma, homogenizacija partikularnog sve do homogenizacije i abdikacije samog mišljenja, uz prijetnju razaranja svih osnovnih humanističkih vrijednosti, izoštrava osjećaj da naša društvena stvarnost ostaje bez bilo kakvog smislenog smjera. U tom pogledu, monografija *Univerzitet u Sarajevu (2016-2024): reforma i integracija* zorno pokazuje da se može naći srednji put između navedenih krajnosti, da se mogu iznaći modeli

decentralizirane integracije i u drugim segmentima, samo ako se ima dovoljno volje, hrabrosti, odgovornosti, mudrosti i upornosti.

I to je, svakako, veliki dodatni kvalitet ove monografije koju svesrdno preporučujem za objavljivanje.

Sarajevo, 5. septembra 2024.

Prof. dr. Muhamed Dželilović